

АЦО ШОПОВ ВО НАСТАВАТА ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК И ЛИТЕРАТУРА ВО СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

д-р Марина Димитријева-Ѓорѓиевска

Биро за развој на образование

marinagorgievska@yahoo.com

Апстракт: Поетот Ацо Шопов е присутен во наставните програми по предметот Македонски јазик и литература во средното гимназиско и во средното стручно образование во четврта година. На крајот од реализацијата на наставната содржина за животот и делото на Ацо Шопов учениците треба да бидат способни да ги систематизираат мотивите и мотивските преокупации во поезијата на поетот Ацо Шопов како и да умеат да го презентираат неговиот развој – од ангажиран поет до поет на интимната лирика. Учениците при постигнувањето на овој резултат од учење потребно е да ги усвојат и поимите кои најчесто се врзуваат со поезијата на Шопов: ангажирана лирика, интимна лирика и рефлексивна лирика, но и да ги препознаваат неговите стихови, композицијата на песните и стилските фигури. Исто така, се очекува учениците своите толкувања да ги темелат на препознаените фигури со што ќе умеат да ги одредат значењата на издвоените песни и нивните естетски квалитети. Учениците, како краен резултат и заклучок, се очекува, во дискусија, вреднувајќи ги и коментирајќи ги стиховите на поетот Шопов, да ја знаат неговата улога и значење во развојот на македонската поезија како и поезијата воопшто. Препорачаните методи за реализација на оваа наставна содржина – *Поезијата на Ацо Шопов*, се: методот на наставна интерпретација, монолошко-дијалоскиот и текст методот.

Овој труд ќе се занимава со конкретно опишување на пристап/и при анализа и интерпретација на дел од поезијата на Ацо Шопов застапена во наставните програми по предметот Македонски јазик и литература во средното образование, при што, предложените методи ќе бидат илустрирани со примери од конкретни активности за учениците.

Клучни зборови: *лирика, интимистичка поезија, стилски фигури.*

Воведни зборови

Содржини во програмата по предметот Македонски јазик и литература во четврта година на средното образование; Часови предвидени за анализа и интерпретација на поезија; Поезијата на Ацо Шопов во наставата – цели, резултати, стандарди и пристапи

Програмата за четврта година по предметот Македонски јазик и литература во гимназиско образование е со фонд од 124 часа годишно поделени на 4 часа неделно, односно со фонд од 99 часа годишно и 3 часа неделно во средното стручно образование. И во двете програми половина од часовите се резервирани за подрачјето Литература. При прегледот на темите/содржините во подрачјето Литература се предвидени следните содржини, односно темите: реализам – натурализам; модернизмот во светската литература; егзистенцијализам; театарот на апсурдот и новиот роман во литературата; европска, северноамериканска и јужноамериканска литература; современа македонска литература и македонската наука за литературата во гимназиско образование и темите модернизам, егзистенцијализам во рамките на светската литература и современа македонска литература, поезија, роман, расказ и драма во средното стручно образование, што упатува на сличности во содржините на програмите, а тоа се разбира, се рефлектира и со блиски цели односно резултати од учењето. Во програмите по Македонски јазик и литература содржините се редат низ хронолошки редослед од прва до четврта година, а како основа се зема темата која се однесува на теоријата на литературата во прва година. Тоа пак, упатува на фактот дека сите изречени задачи во четврта година поврзани со кои било знаења од теоријата на литературата, учениците се подготвени да ги применат и вежбаат врз конкретни примери.

Во програмите за гимназиско образование во рамките на темата Повеена македонска литература и посочените автори, меѓу кои е и Ацо Шопов, е оставен простор за избор на дел од поезијата. Изборот главно го прави наставникот. Целите кои се однесуваат на овој дел започнуваат општо и се надоврзуваат на она што беше кажано пред малку, дека ги следат основните точки кои биле веќе делумно и целосно поминати во претходните одделенија и за кои е детерминирано ученикот да може:

- да ја претставува лириката во рамките на литературата;
- сумарно да ја опишува нејзината трансформација од антички времиња до денес;
- селективно да ги набројува клучните точки во историјата на родот лирика во македонската литература, клучните автори и дела;
- да дискутира за лирските форми, за иновациите во македонската лирика;
- да интерпретира одделни песни и да ги коментира опусите и белезите на лириката на Конески, на Шопов, на Павловски, со нивниот специфичен влог во историјата на овој литературен род.

За разлика од овие цели, во средното стручно образование истата тема е поставена преку конкретен избор од песни кои се илустрација на главниот резултат од учење, цитираме: –ученикот ќе биде способен на крајот од оваа тема да ги систематизира мотивите и мотивските преокупации во

поезијата на Ацо Шопов, и да го презентира неговиот развој од ангажиран поет до поет на интимната лирика. При интерпретацијата на: *Очи, Раѓање на зборот, Молитви на моето тело, Небиднина*, според програмата ќе бидат користени и се очекува да бидат усвоени повеќе клучни термини во врска со овој автор, односно поими за кои учениците, повторно, претходно имаат теориски познавања кои сега треба да ги постават во контекст: ангажирана лирика, интимна лирика, рефлексивна лирика, композиција, стих, строфа, рима, метрика, мотив, стилски фигури. Во оваа програма, креирана, односно финализирана и пуштена во експериментална реализација во учебната 2021/2022 година, односно редовно од 2022/2023 година, знаењата на учениците се оценуваат според внесените стандарди, индикатори за постигнување на резултатите од учењето врз основа на кои се определуваат критериумите за оценување.

Сето ова кое го набројавме е почеток за планирање на секоја тема, вклучително и темата, односно наставната содржина за поетот Ацо Шопов како дел од македонската поезија и неговото место во македонската лирика. Познавањето на основните структурни елементи на програмата како основа за креирање и реализација на наставата по одреден предмет, вклучително и Македонски јазик и литература, му овозможува на наставникот да ги обмисли и претстави наставните единици кои произлегуваат од наставната содржина на креативен начин, во духот на современото толкување на поезијата и литературата воопшто. Во таа смисла, поставувањето на прашањата за структурата на стиховите, како и за толкувањето на поезијата, потребно е да се подготват: соодветни прашања, соодветни цитати/стихови и да се изберат соодветни методи во кои ќе бидат вклучени интересни активности, техники и стратегии за учење. Приодите треба да се прилагодени на возраста, се работи за завршна година од средното образование, но едновременно, тоа не значи дека треба да се изостават активностите кои биле реализирани претходно, односно техниките и стратегиите на учење кои функционираат доколку се поставени со добри насоки што ќе рече вклучување на активности за индивидуална, но и за тимска работа, поттикнување на врсничко подучување и развивање на интерактивност базирана не само на потреби и задолженија, туку и на основа на развивање и поддржување на интересот за читање литература.

Наставникот при подготовката на часовите кои се однесуваат на поезијата, тргнува од општи начела кои ја дефинираат поезијата, а потоа и лириката како специфична литература. Во согласност со возраста на учениците од четврта година, наставникот може комплетно да користи извори надвор од учебните помагала. Тие, други и креативни извори треба да бидат релеванти и проверени, но да ги објаснуваат поимите во нивната суштина и да даваат примери кои практично ќе ја илустрираат теоријата.

Реализација на наставната содржина *Поезијата на Ацо Шопов*

Видови часови, критериуми за поделба на видовите часови, модели и примери

Предпоконкретно да се осврнеме на некои можни пристапи при анализата на песните на Шопов, би се потсетиле за типовите часови за кои претходно поставената активност во воведниот час би можеле да ја надоврземе логички. Имено, Д. Росандиќ, во неговата обемна *Методика на литературното воспитание и образование*, (Rosandić, 1986) наставните часови ги дели според следниве критериуми: според содржината (час за интерпретација на литературното дело); **според организацијата на наставните содржини** (воведен час, час за читање и анализа на литературното дело, час за синтетизирање на резултатите од анализата на повеќе литературни дела, на пример, дела што му припаѓаат на одреден правец или епоха); **според целите и задачите** (час за усвојување нови наставни содржини, час за повторување и утврдување, час за проверка и оценување, комбиниран час); **според доминантната карактеристика на наставните средства, изворите и методите**; **според статусот на наставниот час** (задолжителен, избран, факултативен час) и како посебен тип на наставните часови ги изделува часовите по лектира, како часови за т.н. *вонредно читање*. (Димова, 2007, 265). Кога го определуваме каков е часот во праксата, треба да бидеме свесни дека часот е комбинација од повеќе видови, односно можеме да го наречеме различно според различни критериуми, пример, можеме да имаме час кој ќе биде час за читање и анализа на литературно дело, а со цел усвојување на нови наставни содржини, односно час во кој ќе имаме комбинација на текст и аудио и аудиовизуелни наставни средства. Ваква комбинација од часот, според различни критериуми дефиниран, ќе прикажеме подолу за различни видови песни кои се дел од наставата.

Модели за обработка на текст

Општ модел на обработка на текст сугерира: подготвителен разговор, најава на наставната единица, изразно читање, по што следи истражувачко читање, детектирање на непознати изрази, краток разговор за доживеаниот текст, по што следи анализа на текстот/песната – содржинска и идејна анализа на текстот, стилска анализа, интерпретативна синтеза, можност за самостојна работа и креативна работа на учениците во согласност со изнесеното за текстот/песната.

При анализата на песната може да бидат применети повеќе начини, пример, следење на целини за кои наставникот дава тек на дискусијата со конкретни/насочувачки прашања, со подготвен план кој се споделува пред одделението или мала презентација.

При синтезата на анализата, а потоа и на интерпретацијата, учениците треба да бидат упатени и да развијат свест за целокупната вредност на текстот/песната иако за истото е разговарано по елементи, собирање на изнесените факти, мислења и ставови во однос на исказите за текстот/песната и генерализирање на сето кажано во духот на оние кои дискутираат или сублимирање на новите/продуктивни идеи.

Покрај ваквиот пристап на обработка на содржина од литература добро е да се разгледува текстот/песната и во рамките на правецот во кој е настанат текстот и сопоставен во рамките на одликите на времето кога е настанат и одликите кои генерално постојат за таа литература.

И моделот кој го нуди Драгутин Росандиќ за лирските песни е на истата линија: мотивација според доживувањето и спознанието, најава и интерпретативно читање, емоционално-интелектуална пауза, споделување на доживувањето од прочитаното, интерпретација, синтеза, самостојна работа на учениците.

Но, дали секоја наставна единица за литература, односно, поезија мора да се постави на овој начин? Дали има конкретни други преформулации на задачите кои ќе ги упатиме кон учениците, а кои ќе дадат исти резултати кои ги бараме, со таканаречената класично поставена анализа на литературен текст/поезија?

Како што напоменавме погоре, наставната содржина за поетот Ацо Шопов може да биде поставена во три (или повеќе) последователни часа. Бројот на часови не е сугериран во програмата па, наставникот има можност за истото да одреди онолку часови колку што смета дека е потребно за усвојување на содржината. Како што погоре беше речено, поезијата на Ацо Шопов е оставена на избор кај наставниците од гимназиско образование, односно, конкретизирана со насловите: „Очи“, Раѓање на зборот“, Молитви на моето тело“ и „Небиднина“ во средното стручно образование. Овде ќе дадеме предлози за приоди кои ги вклучуваат овие наслови, по претпоставка дека слични или истите можат да бидат избрани и во гимназиско образование при реализацијата на наставната содржина *Поезијата на Ацо Шопов*.

При реализацијата на секој час, се предлага часот да има структура: воведен, главен и завршен дел од часот, односно, да има активност која е вовед во темата, понекогаш тој дел од часот го именуваме како евокација, но тоа и во двете именувања ја има истата цел, а тоа е, повикување на учениците да влезат во темата, притоа да се потсетат на она што го знаат за истото, односно да се вклучат во активности кои ќе продолжат и во главниот дел од часот. Во главниот дел од часот или делот од часот кој се нарекува сфаќање на значењето, учениците се ангажираат со активности во кои ќе ги учат новите поими, ќе направат анализа на даден текст, ќе читаат сами или во група, ќе слушаат или ќе гледаат некоја содржина. Во секој случај, овој дел е

носечкиот и во него треба да се постават клучните активности и стратегии за учење кои ќе донесат резултати што ќе бидат покажани во третиот дел од часот кога учениците треба да ја направат реконструкцијата на поимите и концептите од часот во своја „режија“, односно да покажат како она што го слушале и разговарале на часот, го разбрале и каде и како е применливо за нив. Со други зборови, добро е наставниот час да се постави на тој начин што ќе биде разгледуван како „решавање проблем“. Ваквото поставување на наставата е дел од таканаречениот Проблемско-творечки методички систем, според кој, проблемската настава подразбира максимална активност и способност на учениците за решавање определени литературни проблеми, при што доаѓа до израз критичкиот став на ученикот и неговите емотивно-сознајни способности за проникнување во слоевитоста на литературното дело. Од учениците тука се очекува да пристапуваат кон литературниот текст истражувачки, проблемски и творечки (Димова, 2007, 53)

Примери

Пример 1 – Очи – Како и во секоја наставна содржина, така и во наставната содржина која е посветена на поезијата на Ацо Шопов, потребно е да се направи час кој е структуриран и богат со прашања и активности. Сите песни и прозни текстови ги носат белезите на времето и литературните правци кои се актуелни во моментот, во согласност со истото песната може да ја добие својата контекстуализација како и корелација со други наставни предмети за да се сфатат сите нејзини значења. Така, при интерпретација на песната *Очи*, пожелно е или можеби уште повеќе, потребно е, да се направат корелации со други предмети и наставни содржини, пример со предметот Историја и евентуално со предметот Музичко образование. Значи, при интерпретацијата на песната „Очи“ која е најстара од наброените погоре за анализа и интерпретација, учениците, можат да направат корелација со своите знаења за историскиот период во кој е настаната песната, односно на периодот на кој реферира таа, Втората светска војна, загинувањето на една храбра партизанка која има свое место во македонската историја – Вера Јоциќ. **Како вовед/евокација** односно мотивација за ангажирање на часот може да биде слушната оригинална снимка со автентичниот глас на поетот Шопов, кој ја чита песната, а може да биде чуена и музичка варијанта од песната во изведба на вокалистот Диме Поповски според музика на Славе Димитров. По слушањето на песната се преминува на следна активност која подразбира еден вид *прекодирање* на слушнатото со впечатокот кој треба да се конкретизира. При реализацијата на оваа активност се користат прашања според Сандерс во рамките на неговите предвидени нивоа (види Прирачник – Со читање и пишување до критичко мислење, 2004). Имено, Сандерс во ревизијата на Блумовата таксономија наведува дека различните видови

прашања можат хиерархиски да се подредат според тоа кои мисловни процеси се инволвирани за да се одговори на нив. Иако прашањата кои овде ги предлагаме да се користат, се дел од второто ниво од вкупно шест, сепак, тие најмногу одговараат на природата на задачата пред која се наоѓаат учениците. Со прашањата за *превод* од учениците бараме да ја прекодираат информацијата во своја визуелна или аудитивна сензација. Тоа значи, сè што слушнале при читањето да си го претстават аудитивно или визуелно при што очекуваме различна сензација од секој ученик. Во однос на истото има мала дискусија. **Главниот** дел од часот го започнуваме со две изјави на Шопов за оваа песна дадени во седумдесеттите години. Изјавите учениците можат да ги добијат на слајдови во презентација, на испечатени картички, на смарт табла и слично, во согласност со условите во кои се работи. Цитати:

Песната „Очи“ ја сметам за една од моите најубави песни. Денес, кога би се зафатил со нејзина преработка, и во пристапот, и во фактурата, па и во изразот, таа би претрпела бездруго промени, затоа што искуството што го имам не би ми дозволило да пишувам на таков начин на кој сум ја напишал пред дваесет и две години. Песната би ја променил и покрај тоа што не сум сигурен дека би успеал да го доловам она чувство на непосредно доживување на она што сакам да го предам, кое нешто го сметам за извесен квалитет на таа песна.

Да зборувам за песната „Очи“ или за песната „Љубов“ тоа значи да зборувам за сиот мој поетски развој досега, за мојата огромна љубов кон жената која е поистоветена и со слободата и со татковината и со жртвувањето и со нашето национално постоење и битие. Тоа значи да зборувам за таа огромна љубов што и ден денес гори во секоја моја песна и не верувам дека некогаш ќе згасне. ... Зар и во „Песна на црната жена“ не горат очите на мојата неизмерна љубов како што гореа над изморените борци на мојата партизанска бригада и им влеваа храброст, непоколебливост, вера и самодоверба.

За секој од цитатите наставникот остава простор за коментар од учениците, а потоа поставувајќи конкретни насочувачки прашања ја води дискусијата во правец на мотивската одреденост на песната: Дали го препознаваме мотивот во песната? Според мотивската одреденост каде припаѓа оваа песна? Кои стихови одат во прилог на тој мотив? Што вели авторот во однос на мотивот и во однос на начинот на кој е напишана песната? Од оваа дистанца и од своја перспектива на читатели, дали можеме да се согласиме со авторот или ние поинаку можеме да ја читаме песната? Главниот дел од часот, може да продолжи со други две активности од кои првата се реализира преку користење на техниката *прав агол*. Едниот крак

од аголот е резервиран за фактите, другиот за чувствата. Тоа во овој контекст, при анализа на песна е редување на стихови на едниот крак и образложување на чувства кои се пренесени или предизвикани на другиот крак. Наредната активност е насочување кон читање со истражување при што се бараат конкретните стилски фигури. Притоа се поставуваат прашања кои се нарекуваат прашања за толкување, според Сандерс. Се избираат конкретни зборови за кои се бара мислење за значењето во контекстот на песната, односно нивното фигуративно значење или стилските фигури во песната. Ако претпоставиме дека ова е прв час од наставните единици наменети за поезијата на Шопов, тогаш секако, од наставникот се очекува да даде неколку примери, односно да посочи места од песната кои се соодветни за стилска анализа. Во завршниот дел од часот учениците самостојно пишуваат по три заклучоци за песната „Очи“ од Ацо Шопов.

Пример 2 – песни од стихозбирката „Небиднина“ од 1963 година.

Пример 2.1. циклус Молитви на моето тело.

Циклусот „Молитви на моето тело“ е дел од збирката „Небиднина“. Тој содржи 12 песни кои започнуваат со песната „Раѓање на зборот“ и претставува една тематска заокруженост. При интерпретацијата на овој циклус на часот, не е вклучена и првата песна, таа се работи на посебен час бидејќи истата претставува една мотивска преокупација на авторот која учениците подобро би ја совладале на посебен час за што ќе зборуваме подолу. Наставникот може да направи мали групи од по тројца ученици или пак да направи работа во двојки, во зависност од бројот на учениците. Секоја група/двојка добива по една молитва. Во воведниот дел од часот наставникот поведува дискусија за телото и неговата трансформација низ животните циклуси и бара учениците да ги именуваат тие циклуси, кажувајќи по еден клучен збор кој го карактеризира статусот на телото, но и статусот на емоционалното и интелектуалното зреење на секоја индивидуа (се проектираат очекувањата за секој период). Во главниот дел од часот се користи *техниката три клуча и една брава*. Секоја група ја користи оваа техника врз песната – молитвата за која е задолжена да направи анализа. Постапката за оваа техника е следна: од учениците се бара да издвојат три клучни елементи од содржината кои ќе ги кажат со сопствени зборови. Тие сопствени зборови се трите клуча. Потоа, за трите клуча од учениците се бара да направат избор цитати кои ќе бидат бравата за секој клуч (техниката може да се работи и обратно прво да се дадат брави – цитати, а потоа да се бараат клучеви). Учениците во групата прво самостојно избираат клучеви и брави и тие се основа за толкување на песната. Доколку на учениците им оставиме да изберат елементи на содржината, за песната ќе се дискутира само на тој начин, содржински. Затоа при задавањето на задачата може да се даде насока, секој клуч да

биде за различни елементи од песната: клуч за мотив, клуч за доминантни стилски фигури и клуч за композицијата на песната. Во завршениот дел од часот, наставникот ги коментира веќе дискутираните поими: интимистичка и рефлексивна лирика, ангажирана лирика и од учениците бара да дадат свои коментари во однос на видот на песните на кои припаѓа циклусот „Молитви на моето тело“ според таквата поделба.

Пример 2.2. Раѓање на зборот. Погоре беше кажано да биде изделен часот во кој ќе биде реализирана наставна единица за песната „Раѓање на зборот“. Во воведниот час наставникот покажува слика – од дело на уметникот Илија Пенушлиски инспирирано од оваа песна. Учениците, едновременно ја слушаат песната која ја чита ученик и ја коментираат својата визија за песната споредувајќи ја со онаа на ликовниот уметник. За главниот дел од часот, се предлага техника на самостојна анализа, наречена **мисловни мапи**. Иако во теоријата може да се најдат информации дека техниката е добра за детектирање на предзнаења или за синтетизирање концепти, сепак истата сметаме може да се користи и на овој начин – во делот развивање на концептите и нивно здружување до значење. Мисловните мапи им овозможуваат на учениците да бидат активни креатори во процесот на учење и преку нив тие се обидуваат подобро логички да го разберат тоа што го учат и да го структурираат своето знаење. Што е важно при конструирањето на мисловните мапи? Учениците во овој процес се бара да:

- ги набројат поимите поврзани со одредена тема и да ја препознаат главната идеја на темата;
- да ги разберат поимите и да ги организираат поврзувајќи ги во категории според важноста/значајноста;
- да ги пронајдат врските помеѓу поимите и да ги опишат;
- да направат графички преглед на поимите;
- да демонстрираат јасно разбирање и знаење на поимите прикажани во целина.

Мисловните мапи може да се комбинираат со групна форма на работа затоа што при групната форма на работа на часот се овозможува размена на идеи, ученичка меѓусебна мотивација, вежбање за решавање проблем во тим. Одговорноста за задачата се вежба преку распределба на сегменти од задачата, секому посебно во групата. Во завршниот дел од часот учениците работат индивидуално и запишуваат прашања секој самостојно. Откако ќе ги направат прашањата за концептите и идеите кои ги дискутирале во рамките на мисловните мапи, си ги разменуваат прашањата и дискутираат за нив.

На крајот, на овој дел, даваме уште еден предлог за главен дел од часот кој може да се користи при обработката на циклусот *Молитви на моето тело*, со или без песната „Раѓање на зборот“. Се предлага, техниката *круг на идеи* – во која учениците се поделени во група. Секоја група чита различна песна

(пример, секоја група чита различна молитва), прави мапирање на необични зборови и зборови кои се поставени фигуративно за што започнува дискусија за нивната семантика. Потоа се детектира конкретната фигура. Следното ниво на дискусија е фреквентноста на фигурите во дадената песна. Кругот на идеи завршува во моментот кога учесниците завршиле со своите коментари – генерирање идеи. Иако навидум едноставна, техниката е интерактивна и соодветна за отворени дискусии.

Пример 2.3 – песната Небиднина

За почеток на часот во кој би се разгледувала песната „Небиднина“, која има пет дела и е составен дел од истоимената збирка поезија, се предлага техниката *Бура на идеи* за поимот небиднина. Овој неологизам во реалноста нема примена, неговото значење е строго поетско, оттаму е интересно учениците да дадат свои размислувања, односно свои толкувања на овој поим. Мотивацијата за главниот дел од часот продолжува преку цитатот на академик Катица Кулавакова, преземен од нејзиниот текст со наслов: „Поимот небиднина или творечкиот порив“ во кој таа зборува за поимот небиднина, но започнува со *тешкотијата* поврзана со толкувањето на поезијата.

Пред некои поими/значења во поезијата се стои како пред голема загатка. Тукушто си се доближил до нив, чувствува дека ти се оддалечиле. Небаре стремежот да се објасни со поинаков јазик од оној на поезијата граничи со желбата да се овоземји, т.е. приземји, она што е оноземно, т.е. надземно. Како да се зачува таквиот стремеж од нему туѓите намери? Како да се протолкуваат „таинствените“ значења во поезијата, а да не се приземјат?

Од учениците се бара да го коменираат значењето на толкувањето и преведувањето на поетскиот јазик во еден секојдневен говор, односно дали е тоа можно. Со ова се обезбедува влез во часот во кој учениците треба да се пренесат во светот на толкувањето и да станат свесни за својата улога во истиот.

Во главниот дел од часот наставникот поставува техника за толкување на цитати поврзани со песната „Небиднина“, односно се користи техника која се нарекува *литературни клубови*. Учениците се организирани за работа во групи, а во групата секој има своја улога. Техниката се користи да овозможи литературна дискусија меѓу учениците. Според Х. Даниелс и неговите колеги од Националниот универзитет Луис, развиени се следните улоги:

- **тој што наоѓа цитати** – ученикот има задача да одбере неколку суштински делови од текстот, во случајот да избере стихови;
- **тој што го следи патувањето** – ученикот го следи движењето на ликовите во литературното дело, овде, ги следи расположенијата на лирскиот субјект;

- **тој што поврзува** – ученикот има задача да направи поврзување, врска помеѓу текстот и надворешниот свет;

- **тој што прашува** – задачата на овој ученик е да запишува прашања за кои ќе се дискутира во групата;

- **тој што наоѓа зборови** – ученикот треба да најде интересни, збунувачки, важни, или нови зборови кои ќе ѝ ги предочи на групата и за кои ќе се дискутира во групата;

- **тој што проверува** – задачата на овој ученик е да им помогне на учениците во групата добро да ја извршат својата работа држејќи се до темата;

- **толкувач на ликови** – ученикот дискутира за ликовите, во случајов може да дискутира за лирскиот субјект;

- **илустратор** – ученикот кој прави скици од прочитаното, истите треба да се одраз на прочитаното и поттик за дискусија;

- **снимател** – задача на овој ученик е да води кратки забелешки за главните точки кои се покренуваат во текот на дискусијата;

- **известувач** – ученик кој известува пред наставникот и другите групи за дискусијата за групата.

Учениците може да имаат за задача да анализираат само по еден дел од песната или целата песна, наставникот ќе ја даде задачата во согласност со условите и постигањата на учениците.

Во завршниот дел од часот или делот рефлексija – групата пишува краток состав обединувајќи ги сите елементи од секој ученик во согласност во неговата улога. Со тоа учениците добиваат сублимат на својата работа и истата можат да ја презентираат како заокружена целина.

Заклучок

Во пониските одделенија користењето техники е главниот раздвижувач на интерактивната настава. Учениците со радост пристапуваат кон реализација на ваквите задачи, индивидуални, во двојка или во групна форма на работа. Кооперативноста која се развива во учењето на поими и концепти што може да се толкуваат и за кои може да се преговара за значењето, го прават ова учење интересно. Практиката во средното образование многу ретко користи техники како дел од интерактивната настава, или дел од нив се употребуваат пречесто, па учениците им приоѓаат автоматизирано, формално. Сметаме дека од особена важност да се поставуваат задачи на различни начини и со тоа да се обезбедат услови за интерактивност и задржување внимание, особено при работа со литературни текстови кои изобилуваат со значења и стилски разноликости кои не се едноставни за толкување.

Референци:

- [1] Димова, Виолета. 2007. Литературното дело и рецепиентот. Скопје: Македонска реч
  - [2] Споменка Лазаревска, Наташа Ангелеска (ур.) Прирачник – Со читање и пишување до критичко мислење Скопје: Фондација институт Отворено општество – Македонија, 2004
  - [3] Шопов, Ацо. 1963. Небиднина. Скопје: Кочо Рацин
  - [4] Rosandič, Dragutin. 1986. *Metodika kniževnog odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Školjska kniga
-
- <https://www.acosopov.com/%d0%b1%d0%b8%d0%b1%d0%bb%d0%b8%d0%be%d1%82%d0%b5%d0%ba%d0%b0/%d0%be%d1%80%d0%b8%d0%b3%d0%b8%d0%bd%d0%b0%d0%bb%d0%b8?lang=mk> пристапено на 20.5.2023]
  - <https://www.acosopov.com/%d1%87%d0%b8%d1%82%d0%b0%d0%bb%d0%bd%d0%b8%d1%86%d0%b0/%d0%bd%d0%b5%d0%b1%d0%b8%d0%b4%d0%bd%d0%b8%d0%bd%d0%b0-%d1%9c%d1%83%d0%bb%d0%b0%d0%b2%d0%ba%d0%be%d0%b2%d0%b0?lang=mk> [пристапено на 20.5.2023]
  - Кулавкова, Катица. Поимот небиднина или творечкиот порив. <https://www.acosopov.com/%d1%87%d0%b8%d1%82%d0%b0%d0%bb%d0%bd%d0%b8%d1%86%d0%b0/%d0%bd%d0%b5%d0%b1%d0%b8%d0%b4%d0%bd%d0%b8%d0%bd%d0%b0-%d1%9c%d1%83%d0%bb%d0%b0%d0%b2%d0%ba%d0%be%d0%b2%d0%b0?lang=mk> [пристапено на 20.5.2023]
  - <https://www.bro.gov.mk/wp-content/uploads/2022/09/NP-MAKEDONSK-JAZIK-I-LITERATURA-IV-god.pdf> [пристапено на 20.5.2023]
  - https://www.bro.gov.mk/wp-content/uploads/2018/02/Nastavna_programa-Makedonski_jazik_i_literatura-IV_GO-mkd.pdf [пристапено на 20.5.2023]
  - <https://www.youtube.com/watch?v=Bww0-iBTWRE> [пристапено на 16.11.2023]
  - <https://www.youtube.com/watch?v=dCHMbZxK0> [пристапено на 16.11.2023]

**ACO ŠOPOV'S POETRY IN MACEDONIAN LANGUAGE
AND LITERATURE TEACHING**

Marina Dimitrieva-Gjorgjievska

Bureau of Educational Development, Skopje

The poet Aco Šopov is present in the curricula of Macedonian language and literature in secondary high school and in secondary vocational education in the fourth year of education. By the end of the studies about Aco Šopov, his life and his writing, students should be able to systematize the motifs and preoccupations of the poetry of the poet Aco Šopov, as well as be able to present his development in poetry - from an engaged poet to a poet of intimate lyrics. When achieving this learning outcome, students need to adopt the terms that are most often associated with Šopov's poetry: engaging lyrics, intimate lyrics and reflective lyrics, but also to recognize his verses, composition and stylistic figures of the poetry. Also, students are expected to base their interpretations on the recognized figures, so that they will be able to determine the meanings of the selected poems and their aesthetic qualities. Finally, the students are expected to discuss, value and comment the verses of the poet Šopov, to know his role and significance in the development of Macedonian poetry as well as its poetry in general. The recommended methods for the realization of this teaching content - The poetry of Aco Šopov, are the method of teaching interpretation, the monologue-dialogue and the text method. This paper will deal with a specific description of the approach in the analysis and interpretation of some of Aco Šopov's poetry represented in the curricula of Macedonian language and literature teaching in secondary education, whereby the proposed methods will be illustrated with examples and concrete activities for the students.

Key words: *lyric, intimate poetry, stylistic figures*